

Assersbølgård

Af Andreas Bruun

Kommer man ad vejen fra Lindknud mod Holsted, møder den vejfarende hurtigt en større gård på venstre hånd. Enhver, der ikke er kendt med vejen og med egnen, vil straks se og skønne, at det er en gård med stalde, lader og siloer. Adskillige ydre spor, som gamle stensatte diger omkring gårdens hovedbygning og have eller snarere park, fortæller yderligere om noget, der minder om en herregård. Vurderingen er ikke forkert, og her skal fortælles en historie om

stedet og om, hvad der gennem årene er foregået bag den ydre facade.

Forhistorien

Assersbølgård er kun sparsomt omtalt i historiebøger. Vi må derfor formode, at gården, trods herregårdsstatus førhen, ikke har været særlig attraktiv og kendt – i hvert fald ikke for historieskrivere. Man kan fundere over, hvorfor gården er blevet etableret netop her for 7-800 år siden. Men egnen må

*Det gamle stendige står stadig omkring Assersbølgårds bygninger.
Foto: Andreas Bruun, februar 2019.*

jo have forekommet datidens folk så god, at de har villet slå sig ned her for at bygge gård og gods.

Der er bevis for, at folk langt tilbage i tiden har sat pris på Lindknud-egnen. Man skal i hvert fald lede efter en egn, der er rigere på gravminder fra sten- og bronzealder.

Ser man på et kort, hvor alene gravhøje og dysser er indtegnet, vil man se, at der er en linie af sådanne gravminder, som fra Hærvejen nord for Bække går over højdedraget Vittrup Baun, gennem Lindknud, passerende Assersbølgård og pegende videre mod Holsted og Ribe. Vi ved, at hvor forfædrene har bygget høj og begravet deres døde, har de også haft boplads, og nogen samfærdsel har de vel haft brug for og dermed vej.

Noget tyder altså på at vejen, som i dag hedder Faurskovvej er en ældgammel færdselsåre. Nogen ælde kan også gælde for vejene, der stråler ud fra Assersbølgård, nemlig vejene, der i dag hedder Hyldelundvej, Kidholmvej og Assersbølvej – den sidste der har Brørup gamle kirke som mål.

Samtidig med, at der sandsynligvis har gået vej her, kan placeringen af Assersbølgård også forklares ved nærheden til Lindknud Bæk – den bæk, som siden bliver til Holsted Å for at ende i Sneum Å, der løber ud i Vadehavet ved Darum syd for Esbjerg.

Engene omkring bækken har dengang helt sikkert givet området præg af frugtbarhed med god græsning for husdyrholdet. Den gode græsning har også givet basis for opfedning af stude, som var vigtig i en lang periode i fordums tid.

Slår man op i Trap Danmark, er den korte melding: *Assersbølgård var oprindelig en adelig sædegård, og gården havde i tidligere tider*

Assersbøl ligger sydvest for Lindknud og nævnes som Adsenbøl på Videnskabernes Selskabs Kort fra 1804.

herregårdstatus. Ser man videre i et leksikon, kan læses, at en sædegård er en gård, hvor en adelig familie boede – havde sæde. Hvis en sædegård skulle være komplet, måtte den have mindst 200 tdr. hartkorn fæstegods under sig. Vi ved ikke, om Assersbølgård nogensinde har været komplet. Det er nok usandsynligt.

Vi kender en ejerliste, som går tilbage til første halvdel af 1500-årene, og vi ved, at gårdens historie går længere tilbage, men vi må affinde os med, at den historie fortøner sig i middelalderen og derfor må bero på gæt og gisninger.

Hovedbygningen eller slottet har måske ligget øst for gårdens nuværende plads. Her findes en borgbanke, som er omgivet af Lindknud Bæk på de tre sider, og det har været nemt at omgive hele banken med noget af bækken vand, så der kunne dannes en voldgrav. Lindknud Bæk har dengang måske været langt mere vandfyldt, end tilfældet er i dag.

På banken er der fundet spor efter menneskers virke, men den er ikke fuldstændig

På Generalstabens Topografiske Kortblad, Klelund 3306, målt 1869, rettet 1908 og udgivet 1911 ses både Assersbøl Gård og Slotsbanken, hvor den tidligere herregårdsbebyggelse har ligget.

undersøgt, så der er ikke fundet bevis for, at der har ligget et middelalderhus på banken. Men i folkemunde kaldes banken bare borgbanken, og man kan jo tro, det har baggrund i en gammel overleveret viden.

Det er helt sikkert, at der har været bygninger før dem, vi kender i dag. Der gemmer sig rester af hustomter under mulden flere steder omkring de nuværende bygninger, men det er uvist, hvilke bygninger, der har været, og hvornår disse er blevet opført og nedbrudt.

Vi ved fra historiebøger at Margrethe 1. (1353-1412) gjorde forsøg på at stække herremændenes indflydelse ved at opkøbe godser og herregårde for at bryde dem ned, så måske har Assersbølgård lidt den skæbne.

Den mest sandsynlige historie er dog nok den, at pesten, Den sorte død, har hærget egnen og lagt den øde. Det skete som bekendt overalt i landet sidst i 1300-tallet. Der var ligefrem hele landsbyer, som forsvandt.

Noget lignende overgik også egnene her siden hen. Efter svenskekrigene midt i 1600-tallet gjorde herremanden på godset Hundsbæk, der på det tidspunkt ejede det meste af Lindknud sogns ejendomme, forsøg på at opregne og registrere sine fæstegårde og huse, *men en Del kunne ikke længere påvises i Tærrænet*, står der at læse. Svenskerne havde hærget egnen og brændt gårdene af, så folk var flygtet, og sandflugten har måske jævnet den sidste rest med omgivelserne.

De adelige ejere indtil 1607¹

Først i 1500-årene ejedes Assersbølgård af Jens Juul til Hesselmed. Da han døde i 1552, blev han begravet i Ål Kirke, som han også ejede. Hesselmed var en herregård ved Oksbøl, og ligesom Assersbølgård er der ikke meget herregård tilbage nu om dage.

Hans enke, Vibeke Lunge flyttede efter ægtemandens død til Assersbølgård, da én af deres fire sønner, Vincents Juul havde

overtaget Hesselmed. Vibeke Lunge boede endnu i 1580 på Assersbølgård, men må være død ret snart efter.

På denne tid fra 1565 til 1614 boede i Ribe den navnkundige Peder Hegelund. Han var først rektor på katedralskolen i Ribe fra 1569 til 1580, siden sognepræst i Ribe Domsogn, for derefter at blive biskop i Ribe fra 1595 til sin død i 1614.

Af Hegelunds dagbog: "Peder Hegelunds almanakoptegnelser" fremgår, at han havde forbindelse til Assersbølgårds ejere, i hvert fald til Vibeke Lunge.

29. dec. 1576 gjorde jeg en Afstikker til Assersbøl, hvor Vibeke Ovesdatter Lunge bor, Enke efter Jens Juul. Hun er Datter af Ove Vintcentsen Lunge til Herregården Tirsbæk ved Vejle.

Peder Hegelund må altså også have kendt til familien og godset Tirsbæk, der ligger nord for Vejle Fjord.

Jeg sender min lille Søn til Assersbøl til fru Vibeke Lunges Husstand d. 6. okt. 1578 af frygt for Pestsmitte.

26. jan. 1579, Niels Juul og min lille Søn vendte tilbage fra Assersbøl.

24. sept. 1579 på ny atter til Assersbøl."

Vibeke Lunge døde omkring 1580-1585 og blev som ægtemanden begravet i Ål Kirke, hvor der findes ligsten for dem begge. Stenen har selvfølgelig ligget over gravene i kirken, men ligger nu som trappesten ved tårnrummets dør.

Vincents Juul fik efter moderens død også skødet på Assersbølgård. Han blev betroet betydelige offentlige poster i kongeriget, blandt andet posten som lensmand over Vordingborg Len i 1579. Samme år druknede han imidlertid under Bornholm sammen med 250 Lands-Knægte undervejs til

Liffland, som det hedder hos Peder Hegelund. (Liffland er nu delt mellem Estland og Letland). Vincents Juul blev begravet i Ål Kirke som forældrene.

Vincents Juul var gift med Elsebe Swave til godset Gjorslev på Sjælland. Til minde om manden lod hun udfærdige fire stole-gavle med hendes og mandens våbenskjolde. Disse stolestader kan ses i Ål Kirke.

Elsebe Swave kom efter mandens død til at stå som ejer af Assersbølgård, hvor hun boede i hvert fald frem til 1607. Vi ved ikke om hun døde det år, men det adelige ejer-

Herskabsstolen fra 1580 med Elsebe Swaves våbenskjold og initialer på gavlen i Ål Kirke.

Foto: Wikimedia.

skab ophørte, og der kom ikke til at bo adelige slægter på Assersbølgård herefter.

De ikke-adelige ejere efter 1607

Gården overdroges i 1607 til herregården Skodborghus og hørte herunder frem til 1664. I Oluf Nielsens bog "Malt Herred" hedder det: *I 1651 består Assersbøl af to halvgårde og et boel og hører under Skodborghus.* Bolet, som Oluf Nielsen omtaler, er senere blevet til gården, Kidholm vest for Assersbølgård.

Assersbølgård var altså blevet til to halvgårde. Det havde at gøre med beskatningen (landgilden) om en gård var en halv- eller en helgård. I hvert fald var der nu plads til og brug for to fæstere.

I de næste ca. 200 år er det i denne historie usikkert om de skiftende ejere har haft skødet på begge halvgårde eller kun den ene. Det fremgår ikke klart af de tilgængelige papirer.

Fra 1664 til 1681 var ejeren rådmand i Ribe, Bagge Baggesen. Han var ud af en stor købmandsfamilie, der boede i Ribe i flere generationer.

I 1688 havde propitarius Christoffer Castensen skødet på Assersbølgård, og måske havde han haft det fra 1681. Han var ejer frem til 1717, hvor hans søn, Maturin Caspersen Castensen, sognepræst i Jerne m. m., blev ejer til 1749.

Denne Maturin C. Castensen var en meget vidtløftig herre. Ud over at passe præsteembedet, senere endda et provsteembede, drev han handel med stude og ejendomme i en vid omkreds. Han havde blandt mange andre kirker også skødet på Lindknud Kirkes tiendeindtægter. Der kan læses en udfør-

lig historie om hans virksomhed i Fra Ribe Amt 1906.

Efter Maturin Caspersen Castensens død i 1749 blev Assersbølgård solgt til Hans Adolf Paulsen. Han var i 1747 blevet ejer af og herremand på godset Hundsbæk ved Læborg, som dengang var det mest betydende gods på disse egne. Men hans ejerskab blev af kort varighed, idet han døde allerede i 1753. Ved den efterfølgende auktion over Hundsbæk kom godset på andre hænder.

Hans Adolf Paulsens enke blev senere gift med herremanden Ingvarii på Haughus ved Jelling, og hun blev dermed til Madam Ingvarii. Selvom Hundsbæk blev solgt ved mandens død, beholdt hun skødet på en række gårde, som indtil 1753 havde hørt under Hundsbæk som fæstegårde, og deriblandt også Assersbølgård, dog ret sikkert kun skødet på den ene af de to halvgårde, som Assersbølgård var blevet delt i i 1651.

Den anden halvgård havde efter Hans Adolf Paulsens død i 1753 nogle få år en ejer, der hed Niels Nielsen Bundsgård.

I 1766 var sidstnævnte del af Assersbølgård ejet af Samuel Nicolaus Claudius på herregården Sønderkov, og i 1779 kom også Madam Ingvarii's halvgård til at høre under Sønderkov, hvor herremanden i 1775 var kommet til at hedde Wodskov.

Ejerskabet af Assersbølgård blev i 1781 overdraget til herregården Estrup, hvor ejeren var Hans H. C. Lautrup. Han var en fremsynet mand, der var påvirket af de nye ideer om, at bønderne skulle have deres frihed og være selvejere. Tiden for stavnsbåndets ophævelse i 1788 nærmede sig. Lautrup solgte ud af sine fæsteejendomme

og deriblandt også Assersbølgård. Han solgte endvidere skødet over Lindknud Kirkes tiende i 1780 til fire gårdmænd fra Lindknud Sogn. Kirkens tiende havde han været ejer af i en årrække og havde dermed også haft vedligeholdelsespligten.

I en periode skiftede Assersbølgård ejer med få års mellemrum, og det er svært at afgøre, om det er hele gården eller den ene af halvdelene, der handles med. Men ejerne er i hvert fald blevet selvejere.

I tingbogen nævnes Peder Andersen som ejer i 1797, Ivar Nielsen i 1805, Johannes Jensen i 1811, Søren Pedersen Eg i 1814, Peder Christensen i 1818 og senere Bertel Hansen m.fl.

Nogle af fæstebønderne på Assersbølgård

De skiftende ejere af Assersbølgård frem til 1780 har selvfølgelig haft fæstere på de to halve gårde til at passe og drive gårdene og til at betale afgifterne. Flere af disse fæstere har vi kendskab til. De må have haft rimelige fæstekontrakter og betingelser, for kontrakterne er i flere tilfælde gået i arv fra far til søn. Nogle af fæsterne har tilsyneladende endda været holdne folk.

I 1640 var Hans Christensen fæster. Han var gift med Maren Pedersdatter Marebæk, der blev siddende som fæster efter mandens død i 1676, men siden giftede sig med enkemanden, velbårne Hans Hansen Haahr, der kom fra Øster Starup.

Hans H. Haahr havde fået fæstebrev på den anden halvdel af Assersbølgård i 1675, mens Hans Christensen endnu levede, og senere fik Hans Christensens søn, Christen Hansen sandsynligvis fæstebrev på faderens halvdel. For far og søn lå der længe grav-

træer (gravminder) på Lindknud kirkeloft, men de er nu gået til.

Hans Hansen Haahr var fæster til 1705. Han hjalp herredsfogeden med at holde orden på tinge, og hans navn findes ofte som underskrift i protokollerne, når tvistigheder skulle afgøres. Efterkommere af ham førte i flere generationer tilnavnet Ulf.

Ide Marie Hansdatter Haahr var Hans Hansen Haahrs datter fra tidligere ægteskab. Hun blev gift med Mads Christensen, og de to blev fæstere i 1710 på den ene halvdel af Assersbølgård, mens Hans Haahrs stedsøn, der var søn af Hans Christensen og Maren Pedersdatter Marebæk, Peder Hansen blev fæster på den anden.

Senere, i 1747 var to af Hans Haahrs efterkommere, Hans d. yngre og Hans d. ældre Ulf blevet fæstere på Assersbølgård. Den ene af dem var skoleholder i Lindknud, hvor Biskop Brorson i Ribe var på visitats i 1761. Hans Ulf fik ved den lejlighed bispens bedømmelse som en mådelig skoleholder.

Den sidste af Ulf-slægten, Bodil Ebbesdatter sluttede fæstekontrakt med Samuel Nicolaus Claudius, Sønderskov på den ene halvdel af Assersbølgård i 1766, hvor han stod som ejer af halvparten.

Efter Ulf-slægten fulgte fæsterne Peder Sørensen Eg, Laurids Pedersen og Iver Nielsen.

Assersbølgård bliver arbejdsanstalt og fattiggård

I 1842 indledtes en ny historie på Assersbølgård med Brørup og Lindknud Sognes køb af gården. Det var formentlig kun den ene halvgård, der blev solgt af Bertel Hansen. Gården var på to tdr. hartkorn og blev ind-

rettet til fattig- og arbejdsanstalt. Der var kommet lovgivning i landet, der foreskrev sognene, at de skulle tage sig bedre af de fattige og dem, der ikke kunne klare sig selv.

Der var anbragt ca. 25 fattiglemmer på anstalten, da sognene solgte gården i 1846 i erkendelse af, at det var alt for dyrt med denne anstalt. Det ville være billigere at "tinge" fattiglemmerne ud. Det vil sige, at disse folk blev liciteret ud til den, der for færrest penge ville tage det enkelte fattiglem i sin varetægt.

Den udførlige historie om fattigvæsenet på denne tid samt om købet og etableringen af arbejdsanstalten på Assersbølgård kan læses i "Brørup Sogns Historie" fra 1949 af August F. Schmidt. Her står blandt andet, at sognene efter nogle år erkendte, at beslutningen om salget af gården *var til stor Skade både i Materiel, men især i moralsk Henseende*.

Det kan tilføjes, at 24 år senere købte de to sogne en gård i Surhave, som var fattiggård i mange år derefter.

Søren Sørensen Vig som ny ejer i 1846²

Brørup og Lindknud Sogne solgte deres halve gård til Søren Sørensen Vig. Han var født på gården Østervig ved Vorbasse som den yngste af otte drenge og døbt 1. april 1802.

Der sad et godt hoved på ham, og hænderne sad ligeledes rigtigt. Han blev dygtig til at snedkerere, og han fik f.eks. oparbejdet en indbringende forretning ved at lave ligkister for folk – og han blev i hvert fald den drabeligste jæger på egnen.

Han og nogle af brødrene købte i fællesskab smedeværktøj af en gammel smed, der havde boet i et hus på gårdens mark, og

snart kunne Søren sko en hest og skærpe en plov, men det var især finmekanikken, der optog ham, så han blev efterhånden dygtig til at reparere skydevåben.

I 1832 døde faderen, Søren Pedersen Vig, og så skulle unge Søren sammen med moderen, Ann' Vigs stå for driften af den store gård. Desuden var han begyndt at handle, og han viste sig at være en dreven handelsmand. Han opkøbte svin og stude, som han enten solgte på jyske og fynske markeder, eller også drev han dem sydpå og solgte dyrene på de store markeder i Holsten.

Søren blev i 1842 gift med Kirsten Daugård, der da var 19 år og Søren 40. De fik en søn, Søren, der blev født 25. februar 1847, og tog endvidere en plejesøn til sig. Han hed Niels Nielsen og var 10 år ældre end lille Søren.

I 1845 døde Ann' Vigs, og dermed var der ikke mere, der bandt Søren til fødegården Østervig, så den blev solgt ret hurtigt efter. I stedet købte han Assersbølgård af Brørup og Lindknud Sogne i 1846.

Assersbølgård var ret forfalden, men Søren fik den på fode og fik de to halvgårde til at blive til én. I Lindknud/Brørup Sogneforstanderskabs protokol 18. februar 1848 hedder det: *På en Ansøgning fra Gårdmand Søren Vig af Assersbøl om Sammenlæggelse af de 2de Assersbølgårde blev udlæst således: Med Forbehold af de personlige Præstationer for Ex. Kirke og Skolearbejde kan Sogneforstanderskabet kun anbefale Ansøgningen på det bedste, da Gården virkelig får forhøjet Værdi ved at sammenlægges uden at Sognets øvrige Beboere derved taber noget*. Han købte yderligere jorder til, så gården efterhånden var på omkring 1000 tdr. land, som den havde været i tidligere

tid. Måske var det ligeså meget for jagtens skyld som for landbrugets med udvidelserne.

Fra 1850 kan man af folketællingen se, at husstanden på Assersbølgård var på ni mennesker: Søren S. Vig og fru Kirsten, en søn, en plejesøn og fem tjenestefolk.

Søren Sørensen Vig var en godtroende mand, og han kom desværre i klørne på folk, der brugte ufine handelsmetoder, som narrede, snød og bedrog ham. Det kostede ham penge, så hans værdier svandt ind. Ægteskabet haltede, og til sidst rejste Kirsten og tog sønnen med.

Fra da af gik det ned af bakke for Søren S. Vig. For at klare forpligtelserne måtte han sælge af jorden, og i 1863 måtte han af med selve gården. Han beholdt dog et stykke hede og krat, der lå ind til Stilde Krat. Her boede han i en hytte under små og sælsomme forhold til sin død i 1876. Han beklagede sig ikke og blev ved at leve og klæde sig som storbonde – dvs. høj hat, sølvknappet vest og et slag over skuldrene hængt med sølvspænder. Han var en høj, ranglet mand og blev kaldt "Store Søren".

Efter udflytningen til denne udmark samlede der sig folk, som trængte til hjælp, om Søren Vig. Han gav sådanne folk et stykke jord, så de fik status som bofaste, hvorved Lindknud og Brørup Sogne ikke kunne sende dem tilbage til sognene, de kom fra, som man brugte at gøre på den tid for at blive fattigfolk kvit.

Sognene var ikke glade for Søren Vigs trafik. Fattigprotokollen bekræfter til fulde, at der i årene 1860-1870 var en samling eksistenser på Søren S. Vigs "gods", som der kunne skrives hele romaner om.

En udstykningssag fra den tid fik denne påtegning af sogneforstanderskabet: – *derimod må man meget fraråde en Udstykning i så små Parceller som antydet på Kortet, da en sådan Udstykning vil give øget Byrde for Fattigvæsenet, og hvad værre er at sådanne små Hedelodder ofte afhændes til berygtede Folk, der er farlige for den offentlige Sikkerhed.*

I 1872 fik plejesønnen, Niels Nielsen skødet på et stykke jord, hvor han etablerede en

Søren Vigs gravsten på kirtegården i Lindknud, hvor der på marmorpladen står:

Søren S. Vig

F. i Østervig 1802

D. i Assersbøl 1876

Navnkundig paa sin Vis

Gud glæde ham i Paradis

Foto: Andreas Bruun, november 2019.

ejendom. I dag har den adressen Faurskovvej 46.

Sønnen "Lille Søren" havde faderen også kontakt med, bl.a. for at aftale med ham, hvad der skulle ske, når engang faderen døde, men "Lille Søren" vovede ikke at vedgå arv og gæld.

Da Søren Sørensen Vig døde i 1876, blev han begravet fra Lindknud Kirke, hvor H.F. Feilberg var præsten. Det var en selvfølge, at de måske lidt forhutlede eksisterenser, som Søren havde hjulpet, mødte op til begravelsen. De var ikke så kendt med salmebogen, men det havde forekommet dem lidt tomt at bære kisten til graven uden sang. Derfor stemte de i med "Den gang jeg drog afsted".

Siden hen bekostede møller Johs. Jørgensen, Holsted, der var gift med en broderdatter til Søren Vig, gravstenen, der stod i bakken ved Lindknud Kirke, men som desværre er blevet flyttet til et almindeligt gravsted.

Ustabile tider på Assersbølgård med skiftende ejere.

I Niels Thøgersens bog "Fra Lindknud Sogn" kan læses en ret kort historie om Assersbølgård, og om de mange ejerskift fra 1846 til 1899. Her skal blot refereres, hvad Niels Thøgersen skriver, som forklaring: *at nogle af Ejerne måske har troet, det var en Gård, der kunne leves et herregårdslignende Liv på, som der altså ikke kunne.*

Efter 1860, hvor Søren S. Vig måtte afstå Assersbølgård, var der otte forskellige ejere i årene frem til 1892. For nogle af dem gik det helt galt på grund af dyre vaner og med tvangsauktion til følge.

De syv af disse var:

1863 Nikolaj Thaysen

1868 R. Holst Hartenberg Reventlov

1871 Jens Hansen

1876 Jens Kr. Christensen

1877 Kristoffer Nielsen

1877 Hans Jakob Lautrup

1883 Hans Peter Petersen.

I både Brørup og Lindknud Sognes historie af henholdsvis August F. Schmidt og Niels Thøgersen fortælles om en tysk indvandring i disse år, og at der skulle have været en ejer af Assersbølgård, der hed A. Nees – den ottende ejer. Hans navn kan imidlertid ikke findes i tingbogen, så måske har han boet på Assersbølgård som forpagter for N. Thaysen.

Disse tyskere øvede indflydelse på sognenes folkeliv ved bl.a. at få sognets præst, P. Heinsen til at prædike og forrette dåb på tysk i Lindknud Kirke. Det fik Heinsen en reprimande for. I bogen "Brørup Sogns

Gothold Thaarup var initiativtager til Kolding Vesteregns Landboforening. Foto fra landboforeningens 25 års jubilæumsskrift, 1922.

Historie” hedder det: *at denne Indvandring gav Sagnet en national Svækkelse.*

Petrea og Gothold Thaarup

I 1892 kom Assersbølgård igen til salg. Køberne var Petrea og Gothold Nielsen Thaarup. De var sjællændere og kom fra gode job og forhold.

Gothold Nielsen Thaarups far hed Niels Madsen Thaarup, født 1785 i Torup på Fyn, død 1876 i St. Heddinge. Han var urmager, politibetjent og retsvidne i St. Heddinge – og han fik dannebrogsordenen. Moderen hed Johanne Pedersdatter Klein. Hun døde i 1844 efter at have født ni børn, hvor Gothold var nr. ni.

Inden familien kom til Assersbølgård i 1892, havde G. Thaarup, der var født 7. april 1829, været godsforvalter på Bavelse og Næsbyholm godser på Midtsjælland, amtsfuldmægtig i Orup ved Fakse samt justitsråd.

Gothold N. Thaarup var gift første gang med Sofie Kathinka Tygesen (1823-1865). Hun var datter af kgl. kok Jakob Hansen Tygesen, Christiansborg.

I dette ægteskab fødtes fire børn: Udøbt pige, f. 1852, død samme dag. Niels Anton Johan Thaarup, f. 1854, arkitekt i København. Frederik Karl Ulrik Thaarup, f. 1856, rejste til Amerika. Caroline Johanne Charlotte Thaarup, f. 1857, gift med inspektør på døvstummeinstituttet i Holme ved Glim. Denne datter, der havde fire stedbørn, fik skødet på Assersbølgård i 1892.

Gothold N. Thaarup blev gift anden gang med Petrea Edvardine Vilhelmine Hortmann (1841-1932). Hendes far var arrestforvarer i Præstø.

I dette ægteskab fødtes otte døtre: Sofie Katinka Thaarup, f. 1868, gift med Carl Niels Ferdinand Lassen. Hans far var kammerterner hos Fr. d. 7. Moderen var fra Norge. Elisabeth Marie Thaarup (1868-1869). Louise Augusta Thaarup, f. 1870, cand. mag. lærer på Frederiksberg. Anna Inge Julie Thaarup (1872-1879). Sigrid Johanne Thaarup, f. 1874. Valborg Margrethe Thaarup (1876-1939), lærer i København. Gift med viceskoledirektør cand. jur. Holger Rutzebech. Hans far var skibsfører i Ålborg. Elisabeth Marie Thaarup, f. 1879, lærer i Randers. Astrid Ingeborg Julie Thaarup, f. 1881, lærer i Randers. Gift med overlærer Jens Brix Olsen Agner.

Valborg M. Thaarup havde skødet på huset Hovborgvej 20 i Lindknud 1906-1912. Her boede moderen efter faderens død i 1906. I 1912 flyttede hun til Frederiksberg, og huset i Lindknud blev solgt.

Det kan undre, at Gothold og Petrea Thaarup som 63 og 51 årige rejste til Lindknud og bosatte sig på den forsømte Assersbølgård i 1892. At datteren, Caroline Johanne Charlotte fik skødet på gården, og datteren Valborg Margrethe fik skødet på huset i Lindknud. Begge disse døtre boede med deres familier på Sjælland og havde stillinger der.

Disse spørgsmål har det ikke været muligt at finde svar på. Måske kan købet af Assersbølgård i nogen måde forklares ved, at gården havde præg af herregård.

Næsbyholm samt Bavelse Godser, hvor Thaarup havde været forvalter, hørte dengang som nu sammen og har et tilliggende på godt 1400 ha. Næsbyholm Gods nævnes allerede i 1388, hvor Lunge-slægten var eje-

Gothold og Petrea Thaarup er begravet på Lindknud Kirkegård, og gravstenen blev hugget af Niels Hansen Jacobsen, billedhuggeren fra Vejen. Hans initialer: NHJ findes i øverste højre hjørne på stenens bagside.

Foto: Andreas Bruun, november 2019.

re, og det var sandsynligvis den samme Lunge-slægt, der ejede Assersbølgård i 1500-årene, så måske var det forklaringen på, at Thaarup var interesseret i gården.

Heller ikke for denne familie gik det godt. Det gik dem som forgængerne på Assersbølgård – man kunne ikke ernære sig

på den. At avlsbygningerne brændte i 1897 har selvfølgelig også forværret deres situation. Allerede i 1899 måtte de afstå gården.

Dette til trods var Gothold Thaarup åbenbart en myndig og initiativrig mand. Han sørgede for, at der i 1897 blev etableret en landboforening på egnen, hvor han blev

formand, og han var også formand for den nystartede Lindknud Brugsforening.

Gothold Thaarup har åbenbart haft Lindknud-folks agtelse og tillid. Han døde 18. august 1906 og blev begravet på Lindknud Kirkegård. Fru Thaarup fik Vejen-kunstneren Hansen-Jakobsen til at sætte G. Thaarups navn i gravstenen, og siden kom også hendes eget navn på.

Petrea Thaarup boede i datterens hus Hovborgvej 20 i Lindknud til hun i 1912 rejste til Frederiksberg, hvor hun døde i 1932. Hendes urne blev sat ned i mandens gravsted.

Assersbølgård som optagelseshjem³

Der kom nye tider på Assersbølgård, da Jakob Thyssen Hansen og hans kone, Kirsten Marie købte gården af kreditforeningen i 1899. De etablerede en virksomhed, hvor de som medhjælp på gården havde folk, der skulle hjælpes tilbage til et mere normalt liv efter afsoningen af deres straf i Vridsløselille Fængsel. Ægteparret havde begyndt denne virksomhed på en gård i Øster Vedsted, men den var for lille til formålet.

Vridsløselille Fængselsvæsen var opmærksom på initiativet og den gode virksomhed, så Thyssen Hansen og hans kone fik hjælp med lån ved overtagelsen af Assersbølgård.

Gårdens jordtilliggende var på tidspunktet her reduceret til ca. 300 tdr. land, og købesummen var 25.500 kr.

I 1905 blev gården og virksomheden overtaget af et konsortium, da Thyssen Hansen ikke længere for egen regning kunne fortsætte driften. Konsortiet bestod af direktør Benny Goldschmidt, Køben-

havn; statskonsulent Fr. Hansen, Askov; gårdejer Peder Pedersen, Assersbøl; pastor Johs. Munck; fængselslærer O. Nielsen; malermester Joh. N. Schrøder, København og bankdirektør J.P. Aggerholm, Holstebro. Senere var Ladelund Landbrugsskoles forstander Overgård i bestyrelsen, og han var gennem mange år optagelseshjemets tilsynsførende.

Fru Kirsten Marie Thyssen Hansen døde i 1902. Hun var fra Bastrup ved Vamdrup, og hendes pigenavn var Thinggård. Hun blev begravet på den dengang nyoprettede Askov valgmenigheds kirkegård 7. marts 1902. Ægtefællens død har sikkert medvirket til, at arbejdet voksede Jakob Thyssen Hansen over hovedet. Efter konsortiets overtagelse blev Thyssen Hansen ansat som forstander, og som sådan virkede han til 1908.

Om Jakob Thyssen Hansen fortæller tidligere skoleinspektør Søren Hansen, der er født i Lindknud præstegård, hvor forældrene var præstefolk fra 1929-1946: *Min oldefars søster Abelone Olsdatter, der var gift og bosat i Vinum i Sønderjylland, var gift med Jakob Thyssen Lausten. De fik datteren Ane Margrethe Jokobsdatter, som i 1857 blev gift med min oldefar Niels Øster Hansen. Min bedstefar var deres ældste søn, og den yngste var Jakob Thyssen Hansen født 10/9 1869. Han var altså min fars farbror, og han er som min far født på Skonagergård i Øster Vedsted. Han var gift to gange, men fik ingen børn. Hos os hed han farbror Thyssen. Han købte Assersbølgård i 1899 og fik den senere overdraget til Vridsløselille og Nyborg statsfængsel, som vel var det første åbne fængsel i landet. Han blev senere børnehjemsforstander og jeg ved at han endte sin karriere som forstander for Bjerre børnehjem ved Hornsyld. På sine ældre dage boe-*

de han i Bråskov med sin hustru nr. to Louise. Han døde midt i 1940erne.

Der kan føjes til Søren Hansens fortælling, at det af folketællingslisten fra 1901 fremgår, at der på det tidspunkt hørte en plejedatter til husstanden. Hun hed Vilhelmine Petrine Knop, og var født 2. november 1899. I øvrigt omfattede husstanden en lærerinde, en tjenestepige, en røgter, to tjenestekarle og fire fra Vridsløselille Statsfængsel.

Fængselsvæsenet overtager gården

Konsortiet, som havde overtaget Assersbølgård i 1905, overdrog gården som gave til Vridsløselille Fængselsvæsen i 1909. Ejendommens værdi blev ved overdragelsen ansat til 67.000 kr. Der var en gæld på ca. 28.500 kr., så gaven havde en værdi på 38.500 kr.

Der blev hurtigt brug for mere husplads på Assersbølgård. "Slottet", som huset kom til at hedde, var blevet bygget i 1908 for at huse "folkene" og som bolig for forstande-

ren og hans familie. I 1913 blev Nyborg Straffeanstalts Fængselsvæsen føjet til som ejer, og i 1951 blev ejerskabet overdraget til "Dansk Forsorgsselskab".

"Optagelseshjemmet Assersbølgård" blev stedets navn. Virksomheden udviklede sig gennem årene til, at der i perioder var op til 50 sådanne "medhjælpere" på gården. Under Anden Verdenskrig 1940-1945 var optagelseshjemmet stærkt overfyldt. Statsfængslet i Nyborg, hvis normale belægning steg til det dobbelte under krigen, benyttede hjemmet til at aflaste fængslerne. Der kom af den grund et stort antal mænd, der ikke kunne prøveløslades, men som blev benådet mod, at de tog ophold på Assersbølgård i straffens sidste tid.

Der blev efterhånden drevet et alsidigt mønsterlandbrug på Assersbølgård, og den var i mange år den absolut største leverandør til Lindknud Mejeri.

Det kunne knibe med, at der var beskæftigelse ved landbruget til alle i vinterhalvåret, så der blev indrettet værkstedslokaler

Optagelseshjemmet Assersbølgård blev drevet som et landbrug med de anbragte som arbejdskraft. Foto fra Lindknud 100 år i billeder.

*Rørarbejde var et alternativ til landbrugsdriften på Optagelseshjemmet Assersbølgård.
Foto fra Lindknud 100 år i billeder.*

på staldloftet, hvor nogle af mændene kom i gang med indendørsarbejde, som kunne bestå i at flette kokosmætter og lignende.

I de første mange år kendte de fleste, der blev sendt til optagelseshjemmet, til landbrug, så det store landbrug kunne drives med deres hjælp, men efterhånden kom der folk uden dette kendskab. Det blev derfor nødvendigt at indrette flere værksteder af forskellig slags, der kunne give beskæftigelse.

I begyndelsen var det alene folk, som havde afsonet deres straf i fængsel, der blev

optaget på gården. Siden kunne indsatte blive benådet ved at afsone den sidste tid på optagelseshjemmet, ligesom det havde været under Anden Verdenskrig.

Der er mange mennesker, som har gjort et stort uegennyttigt arbejde gennem de næsten 80 år, hvor Assersbølgård var et optagelseshjem. Efter Thyssen Hansens tid var H. C. Hansen leder af landbruget til sin død i 1940. Fritz Julius Frederiksen, der havde en militæruddannelse, var forstander for hjemmet fra 1931 til sin død i 1949. E. Dahlerup Pedersen var forstander i nogle år

derefter. De kendte søstre Drude og Ulla Dahlerup havde nogle af deres barneår på Assersbølgård. Dahlerup blev senere forstander på Testrup Højskole.

Thomas Thomsen blev ansat på Assersbølgård i 1940 som leder af landbruget, men i 1955 blev ledelsen af landbruget og forstanderjobbet samlet hos Thomsen, der sammen med sin kone var forstander-folk fra 1955 til 1976. Thomsens boede i den ene halvdel af "Slottet", og i den anden var der stadig logi for "folkene". Der blev udrettet et særdeles fint stykke arbejde i deres lange tid som ledere af Assersbølgård. Det var for en stor del familien Thomsens fortjeneste, at gården var en mønstergård ved deres fratræden i 1976.

Også andre har gjort et stort og idealistisk arbejde på optagelseshjemmet. F. eks. var Frederik Frimodt Møller forvalter og afløser for forstanderen i en årrække fra 1955 til 1968. Derefter blev Arne Dahl arbejdsleder.

Der kan fortælles mange historier om folk, der havde været på kant med loven, og om, hvordan de blev hjulpet til et mere normalt levned under opholdet på hjemmet. At det for nogle blev et hjem viste sig ved, at nogle af dem kom tilbage for at fejre jul.

Avlsbygningerne blev fornyede i 1926. De gamle fra 1899 var nedslidte og var også blevet for små. I 1954 brændte hele avlsgårdens overetage ved en påsat brand. Ved opbygningen efter branden blev murene forhøjede, så der blev mere plads på loftetagen. I 1959 var den gal igen, og nu gik det ud over ladebygningerne, der blev erstattet af nye med kornsiloer. Disse brande betød, at bygningerne blev moderniserede og holdt ved lige hen over årene.

Kostskolen Assersbølgård, der startede i 1981, brugte ejendommens silo som blikfang.

Foto: Andreas Bruun, februar 2019.

Assersbølgård bliver Kostskolen Assersbølgård

I 1978 ophørte Assersbølgårds status som optagelseshjem, da de sidste "mænd" rejste, og Dansk Forsorgsselskab, som ejeren var blevet til i 1951, solgte gården til Ribe Amt. Efter overtagelsen solgte amtet jordene til nabobønderne. En epoke i Assersbølgårds historie var dermed slut.

De fleste af gårdens jorder var allerede i 1967 blevet forpagtet ud til nabobønderne, og kreaturbesætningen var ved den lejlighed blevet overført til optagelseshjemmet "Lyng". Ligeledes var de tidligere avlsbygninger blevet omdannet til værksteder og undervisningslokaler med henblik på specialkurser af forskellig slags.

Ladebygningerne blev, som det første efter amtets overtagelse, indrettet til et

beskæftigelsesprojekt for arbejdsledige. De renoverede alle værelser på "Slottet" og gårdens stuehus, ligesom undervisningslokalerne i staldbygningerne blev sat i stand og udbygget.

1. august 1981 startede "Kostskolen Assersbølgård" i de renoverede bygninger som en skole for sent udviklede unge. Der blev efterhånden, som hele gårdanlæggets bygninger blev ombyggede og taget i brug,

Assersbølgård set fra luften i 2000.

Foto: Lindknud Lokalhistoriske Foreningsarkiv.

plads til 35-40 unge mennesker. Denne skole udviklede sig til en god skole, hvor der blev gjort et fint stykke arbejde for at hjælpe unge mennesker til en god, selvhjulpent og meningsfuld tilværelse.

I 1996 omdannedes beskæftigelsesprojektet i ladebygningerne til et naturprojekt, hvor bl.a. anlæg og pasning af amtets mange naturstier var opgaven. Derefter fik Esbjerg Kommunes Reva-afdeling "Jobkursen" i 2004 til huse i denne del af Assersbølgårds bygninger i stedet for naturprojektet.

Ved kommunalreformen i 2006 blev kostskolen overdraget til Vejen Kommune, men desværre svandt søgningen til skolen ind i årene derefter. I 2018 var der ikke økonomisk baggrund for at opretholde skolen, og Vejen Kommune var nødsaget til at lukke den.

Nye tider på Assersbølgård

Der blev holdt auktion over alt inventar i efteråret 2018, og bygningskomplekset blev sat til salg. I foråret 2019 blev det købt af Jakob Pedersen, indehaver af virksomheden Sjøvoglej i Vejen.

I Jyske Vestkysten 13. august 2019 stod der følgende at læse om Jakob Pedersens køb af og drøm om, hvad Assersbølgård skal udvikle sig til:

Lindknud: Den tidligere kostskole Assersbølgård er i denne tid under hastig forvandling, og står det til Jakob Pedersen, som er indehaver af firmaet Sjøvoglej.dk, skal der til næste år åbnes et center for events og teambuilding på det 11 ha store areal ikke langt fra Lindknud.

"Her har vi rammerne til at kunne tilbyde mange forskellige ting for eksempel firmaarrangementer og polterabend. Vi skal have en paintballbane, ferieboliger, bed and breakfast og meget mere.

Vi vil også indrette festlokaler, og køkkenfaciliteterne er her allerede, for kostskolen rådede i forvejen over et stort industrikøkken." siger Jakob Pedersen, der allerede har kunnet skrive tre udlejninger af et festlokale på Assersbølgård i ordrebogen.

"Det er en stor investering for mig, og der skal investeres yderligere i opbygningen af centret." siger Jakob Pedersen, der overtager nøglerne til Assersbølgård den 15. august.

En tilføjelse til Assersbølgårds historie

I 1847 blev der udstykket en gård fra Assersbølgård – den fik matrikelnummer Assersbølgårde nr.1c. Gården kom til at ligge vest for Assersbøl Skole (huset som i dag er spejderhus). Gårdens første ejere var Else Katrine Jensdatter og Peder Stephensen, mens de næste var Peder Pedersen og hans kone.

En datter af sidstnævnte var en tid forlovet med Gunnar Gunnarson, den senere kendte islandske forfatter. De to var blevet kendt med hinanden på Askov Højskole. Gunnar Gunnarson opholdt sig en tid på gården i Assersbøl. Han kom i lære i Lindknud Brugs, som var nyetableret dengang. "Svigerfar" Peder Pedersen havde gerne set Gunnar Gunnarson som bestyrer af Brugsen, men det havde ikke rigtig den tilkommende svigersøns interesse. I Gunnar Gunnarsons roman, selvbiografien "Kirken på Bjerget" kan læses om romancen, der fik afgørende betydning for ham og hans digtning.

Gården blev købt af konsortiet for optagelseshjemmet i 1911. Den kaldtes Anneksgården, og stuehuset blev anvendt til bolig for frivilligt optagne unge mænd. Gårdens bygninger brændte imidlertid i 1913, og de blev ikke genopført. Konsortiet havde søgt

om statstilskud til opførelse af et hjem for betinget benådede unge mænd på gården, men ansøgningen blev afslået, så efter branden blev jorden lagt ind under Assersbølgård igen.

Arkæologiske fund og spor fra Assersbølgårds fortid

Som omtalt i indledningen fortæller Assersbølgårds tidlige historie sig i middelalderens og fordums mørke. Dog vil nogle oplysninger fra den tid måske kunne findes under mulden omkring gårdens nuværende bygninger. Det må bero på museumsfolks og

arkæologers tid og ressourcer, hvornår en sådan historie "graves" frem for at blive føjet til den, vi kender.

Nogen historie og nogle fund er dog gjort. Fr. Frimodt Møller, der var forvalter på Assersbølgård fra 1955 til 1968 lagde et stort arbejde i nogle udgravninger, som til dels blev foretaget i samarbejde med Esbjerg Museum.

Frimodt Møller har skrevet en artikel om fundene i "Mark og Montre" fra 1967., og han registrerede også fund, der blev gjort på Assersbølgårds jorder under markarbejde – stenøkser og andre flintredskaber.

*Trods nye tider giver anlægget omkring Assersbølgård stadig mindelser om fordums storhed.
Foto: Andreas Bruun, februar 2019.*

Afslutning

I de fleste af de sidste 150 år har tanken for samfundets svage, haft en fremtrædende plads for Assersbølgårds ejere. Det begyndte med Brørup og Lindknud Sognes køb af gården i 1842. Dernæst kom Søren S. Vigs tid og hans trafik med at give fattigfolk en jordlod. Så var der nogle år med skiftende ejere, inden de mange år med fængselsvæsenet/optagelseshjemmet fulgte, og siden kom skolen for sent udviklede unge mennesker, som varede til 2018, men nu er der nye tider på vej med *events* og *teambuilding*.

På trods af at gården ikke længere er en gård med landbrug, afsløres dens fortid dog som sådan af bygningskomplekset. De gamle stensatte diger omkring gårdsanlægget fortæller også om gårdens anseelse tilbage i tiden.

Noter

- 1 Maria Skovholm har fortalt om nogle af Assersbølgårds ejere, fæstere og beboere i Historisk Arkiv for Brørup og Omegns årsskrift fra 1987.
- 2 Professor P.S. Vig i Blair, Nebraska, USA har fortalt om slægten Vig fra Østervig i Fra Ribe Amt 1915. Læs endvidere i "Brørup Sogns Historie", "Fra Lindknud Sogn" og "Lindknud – historier om en egn, dens mennesker huse og gårde" om Søren Sørensen Vig.
- 3 Der kan læses mere udførligt om denne periode i bl.a. i Dansk forsorgsselskabs årsberetning fra 1958 og i årsskriftet for Historisk Arkiv for Brørup og Omegn fra 1983, hvor Harald Iversen, der var lærer i Lindknud i en periode i 1930'erne, har fortalt om livet på optagelseshjemmet.

Litteratur

Andersen, Holger m.fl. (red.): Lindknud. Historier om en egn, dens mennesker, huse og gårde. Lindknud Lokalhistoriske Forening 2003.
 Bruun, Andreas m.fl. (red.): Lindknud 100 år i billeder. Lindknud Lokalhistoriske Forening 1994.
 Dansk Forsorgsselskabs beretning. 1958.

Den lille Salmonsens, tredje udgave. København 1937-1940.
 Gunnarsson, Gunnar: Kirken på Bjerget. 1964.
 Iversen, Harald: Dagligliv på Assersbølgård. Historisk Arkiv for Brørup og Omegns årsskrift 1983, s. 3-13.
 Jydske Vestkysten 13. august 2019.
 Kaae, Bue: Peder Hegelunds Almanakoptegnelser 1565-1613. Historisk Samfund for Ribe Amt, Esbjerg 1976.
 Madsen, Jesper: Magister Maturin Castensen. Fra Ribe Amt 1906, s. 51-112.
 Møller, Fr. Frimodt: Glarboruder på Assersbølgård. Mark og Montre 1967, s. 16-20.
 Nielsen, Oluf: Malt Herred. 1876. Genudgivet af Historisk Samfund for Ribe Amt, Esbjerg 1976.
 Schmidt, August F.: Brørup Sogns Historie. 1949.
 Skovholm, Maria: Nogle af Adserbølgårds ejere og beboere. Historisk Arkiv for Brørup og Omegns årsskrift 1987, s. 17-26.
 Thøgersen, Niels: Fra Lindknud Sogn. Udgivet af August F. Schmidt 1936.
 Trap, J.P.: Danmark, fjerde udgave. København 1928.
 Vig, P.S.: Peder Vig i Fitting. Fra Ribe Amt 1915, s. 137-191.

Arkiver

Blåvandshuk lokalhistorisk Arkiv
 Lindknud Lokalhistoriske Arkiv:
 - Brørup/Lindknud Sogneforstanders Protokol
 Stevns Lokalhistorisk Arkiv

Andreas Bruun, f. 1936. Knudsmindevej 20, 6650 Brørup. Har haft landbrug i Vittrup i 25 år og var derefter graver i Askov i 15 år. Har siddet i en del bestyrelser i landbrugets tjeneste og i kulturelle foreninger, blandt andet for Museet på Sønderskov. Er formand for Lindknud Lokalhistorisk Forening, medudgiver af flere lokalhistoriske bøger og har leveret historier til forskellige historiske skrifter.